

Amna Mehmedović, MA
Kantonalno ministarstvo obrazovanja nauke, kulture i sporta HNK
Sanjin Handžar, MA
Fakultet humanističkih nauka, Univerzitet „Džemal Bijedić“ u Mostaru

UDK 316.774:004.738.5](497.6)
Izvorni naučni rad

MEDIJSKO IZVJEŠTAVANJE BOSANSKOHERCEGOVAČKIH WEB PORTALA O RODNO ZASNOVANOM NASILJU NAD ŽENAMA

SAŽETAK

U kontekstu rodno zasnovanog nasilja nad ženama, njegovog širenja i faktora koji ga uzrokuju nemoguće je ne govoriti o utjecaju masovnih medija kao kreatora javnog mnijenja. Iako trebaju biti promotori pozitivnih društvenih dešavanja koji podrazumijevaju i podizanje svijesti o rodnom stereotipima, diskriminaciji i rodno zasnovanom nasilju, u bosanskohercegovačkim medijima je sveprisutna prezentacija žena kao seksualnog objekta, koja ne doprinosi smanjenju nasilja. Online mediji postali su najčešće korišteni komunikacijski kanali za propagiranje različitih ciljeva i utjecaja na javno mnijenje, pa čak i u prezentiranju seksističkih sadržaja praćenih eksplicitnim fotografijama koje često pozivaju i na rodno zasnovano nasilje.

Rad se zasniva na hipotezi da se bosanskohercegovački portali prilikom izvještavanja o rodno zasnovanom nasilju nad ženama koriste senzacionalističkim elementima koji mogu inicirati daljnje nasilje, predrasude i diskriminaciju. Cilj rada je istražiti i analizirati u kojoj mjeri i na koji način bosanskohercegovački web-portali, Bljesak.info i Buka.com izvještavaju o rodno zasnovanom nasilju. Rad se sastoji od pregleda teorijske analize koji obuhvata medije i rodno zasnovano nasilje nad ženama, te empirijskog aspekta koji podrazumijeva prezentaciju i analizu medijskih sadržaja na portalima Bljesak.info i Buka.com, kao i analizu ankete. Rezultati istraživanja pokazuju da se prilikom izvještavanja o

rodno zasnovanom nasilju nad ženama portali Bljesak.info i Buka.com koriste senzacionalističkim jezikom.

Ključne riječi: nasilje, mediji, portal, izvještavanje, članak, senzacionalizam.

Uvod

Rodno zasnovano nasilje nad ženama društveni je problem o kojem se na adekvatan način vrlo malo izvještava. Iako bi se o njemu trebalo govoriti kao o pojavi s negativnom konotacijom, koja itekako utječe na ljudske živote, rodno zasnovano nasilje nad ženama postalo je najčešći dio crne hronike u kojem je ponekad teško detektirati ko su žrtve, a ko nasilnici, te je postalo predmet privlačenja pažnje javnosti. Nažalost, u borbi za klikove, ni novinari ni urednici, ne prezaju za objavljivanjem senzacionalističkih i seksističkih vijesti, svjesni ili ne da takvi sadržaji uzrokuju ili mogu uzrokovati predrasude, diskriminaciju i rodno zasnovano nasilje. Eksplicitne fotografije ili fotografije maloljetnika, senzacionalistički naslovi uglavnom su medijski sadržaji koji se mogu pronaći na web-portalima s ciljem privlačenje pažnje javnosti. Sadržaji o rodno zasnovanom nasilju nad ženama, kojima se educira javnost i koji mogu doprinijeti njegovom smanjenju, skoro da ne postoje ili su veoma rijetki.

Zašto su žene žrtve nasilja? Dalije problem neophodno riješiti institucionalno i sistemski, da li je potrebno obrazovati žene koje neće imati usađeno mišljenje manje vrijednosti, a samim tim neće biti predmet stereotipa, predrasuda i rodno zasnovanog nasilja? Rješenje minimiziranja rodno zasnovanog nasilja, osim u sistemu obrazovanja, nalazi se i u medijskom djelovanju i prezentiranju žene kao uspješne individue ili kao dijela kolektiva. Djelujući tako na široku javnost, ženu treba posmatrati kao individuu koja je važan dio društvene zajednice, a ne kao seksualni objekt koji izaziva pažnju javnosti i koja će možda zbog načina medijske prezentacije biti žrtva rodno zasnovanog nasilja.

1. Rodno zasnovano nasilje nad ženama

“Rodno zasnovano nasilje je kršenje ljudskih prava i oblik diskriminacije i označava svaki čin nasilja koji ima za posljedicu ili će vjerovatno imati za posljedicu

fizičku, psihičku, seksualnu ili ekonomsku povredu, odnosno patnju, uključujući i prijetnje takvim djelima, prinudu ili namjerno oduzimanje slobode u javnom ili privatnom životu. Može se manifestovati u različitim oblicima ili kao kombinacija više njih: fizičko, emocionalno, psihološko ili seksualno nasilje te ekonomsko nasilje“ (Petrić, 2019: 219). Prema Pekinškoj deklaraciji rodno zasnovano nasilje predstavlja „svaki čin rodno utemeljenog nasilja koji dovodi ili može da dovede do fizičke, psihičke ili seksualne povrede ili patnje žena, uključujući i pretnju takvim činom, prinudu ili samovoljno uskraćivanje slobode, bez obzira da li se odvija u javnom ili privatnom životu” (Aleksić i Đorgović, 2011:15). Kao najzastupljeniji vid rodno zasnovanog nasilja je nasilje nad ženama.

U Deklaraciji UN-a o eliminaciji nasilja prema ženama (1993) definiše se kao bilo koje djelo rodno zasnovanog nasilja koje rezultira ili je vjerovatno da će rezultirati fizičkom, seksualnom ili psihološkom povredom ili patnjom žena, uključujući i prijetnje takvim djelima, prisilu ili proizvoljno lišavanje slobode, bez obzira da li se dešava u javnom ili privatnom životu“ (prema Dekić, 2017: 7). Radović i Jarić navode da se pod rodno zasnovanim nasiljem uglavnom podrazumijevaju „oblici nasilja koji pogađaju gotovo isključivo žene (silovanje, genitalno sakaćenje, prostitucija, trgovina ženama, prinudni brak, prinudna trudnoća, prinudni abortus, prinudna sterilizacija, muško nasilje nad ženama), ali i različite nasilne prakse koje se skrivaju i pravdaju običajima i tradicijom, a prema ženama su diskriminišuće (prinudno nošenje čadora, zara i feredže, uskraćivanje obrazovanja, zdravstvene zaštite, profesionalnog rada, onemogućavanje delovanja u javnosti). (Radović i Jarić, 2010: 147).

Konvencija Vijeća Evrope o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, ili Istanbulska konvencija, definiše nasilje nad ženama kao „kršenje ljudskih prava i formu diskriminacije nad ženama i predstavlja sva djela rodno zasnovanog nasilja koja dovode ili mogu da dovedu do fizičke, seksualne, psihičke odnosno ekonomske povrede ili patnje za žene, obuhvatajući i prijetnje takvim djelima, prinudu odnosno arbitrarno lišavanje slobode, bilo u javnosti ili u privatnom životu, a rodno zasnovano nasilje definiše kao nasilje nad ženama koje je usmjereno protiv žene zato što je žena, odnosno ono koje nesrazmjerno utiče na žene” (Jukić Mujkić, 2016:9).

Nasilje nad ženama najčešće se odvija u porodicama, i to tradicionalnim, patrijarhalnim. Žena je u tradicionalnoj porodici žrtva stereotipa i njena uloga je da trpi sve što joj se događa. Svađa, vika i galama, kao iskre za potpirivanje nasilja u porodici, uzrok su udaraca i fizičkog maltretiranja koji ponekad mogu biti pogubni za život. Žene se zbog straha, neosigurane egzistencije i nemogućnosti osamostaljenja, sažive sa takvim životom i različitim vrstama nasilja. Nasilje u porodici jeste učestalije nad ženama koje nisu visoko obrazovane i nemaju osiguran materijalni status. Međutim, vrlo često i bez obzira na visok stepen obrazovanja i poslovni uspjeh, žene postaju žrtve nasilja samo iz razloga jer su žene. Međutim, rodno zasnovano nasilje ne dešava se samo u porodicama. Nasilje nad ženama moguće je i dešava se u svim društvenim sferama, korporacijama, tokom obrazovanja, u partnerskim vezama i sl.

Analizirajući navedene definicije, postavlja se pitanje koliko javnost doista zna šta podrazumijeva rodno zasnovano nasilje i kako ga prepoznati. Vrlo često u medijima, i to u rubrikama crne hornike pročitamo da su neke žene žrtve nasilja, i da su zbog pretrpjelih maltretiranja (psihičkih i fizičkih) izgubile ili sebi oduzele život. Također, postavlja se pitanje kakvu ulogu u svemu navedenom imaju mediji, njihov način prenošenja sadržaja i utjecaja na javnost. Da li je njihov cilj informisanje javnosti i predstavljanje nasilja nad ženama kao jedne od najnegativnijih pojava u društvu ili skupljanje klikova ili što veće glednosti i čitanosti? O utjecaju medijskog izvještavanja putem savremenih komuikacijskih kanala govorit ćemo u narednom poglavlju.

1.1. Medijsko izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju nad ženama

Mediji se u savremenom društvu smatraju ključnim akterima demokratije, odnosno institucijama koje javnosti garantuju ostvarivanje prava na objektivne, nepristrasne, istinite informacije i mogućnost dobivanja kvalitetnih saznanja o svijetu u kojem živimo, kako bi javnost mogla donositi odluke u skladu s informacijama koje dobija iz medija. U novinarstvu se često treba opredijeliti između vrijednosti brzog prikupljanja, procjene i saopštavanja vijesti i temeljnijeg i dugotrajnijeg istraživanja činjenica kako bi vijesti bile napisane tačno, istinito i objektivno.

U kontekstu rodno zasnovanog nasilja nad ženama, uloga medija, bez obzira na vrstu, jeste saopštavanje informacija o nasilju nad ženama temeljeći sadržaje na objektivnim, istinitim, pravovremenim i tačnim načelima novinarstva, s jasnim informacijama ko je žrtva, a ko nasilnik. Osim navedenih elemenata sadržaji treba da sadrže naslove koji će pružiti osnovne informacije o nasilju, a nikako senzacionalističke elemente čiji je cilj privlačenje pažnje. Kada je riječ o web-sajtovima kao savremenim komunikacijskim kanalima, koji su vremenom postali najčešće korišten medij uz televiziju, sve više su primjetni senzacionalistički sadržaji čiji je cilj skupljanje klikova. Medijski sadržaji uopće, ali i oni na web-sajtovima ne bi smjeli da se temelje na predrasudama, stereotipima ili diskriminaciji. Medijske sadržaje putem web-sajtova vrlo često prati senacionalizam zasnovan na stereotipima i predrasudama. „Predrasude su vrste socijalnih stavova koji su logički neosnovani, zasićeni izrazitim emocijama i otporni na promjene. Dominiraju negativne emocionalne (iracionalne) i konativne komponente u vidu neprijateljstva, sposobnosti da se objekat napadne verbalno ili fizički“ (Bašić, 2007:8). Senzacionalističko izvještavanje odavno je prevazišlo granice odgovornosti, istinitosti, objektivnosti i ozbiljnosti. Razlozi zbog kojih novinari pristaju na objavljivanje senzacionalističkih sadržaja mogu biti različiti, možda zbog finansijskog opstanka podliježu različitim pritiscima, ili ‘pak uslijed neznanja i neobrazovanja nisu svjesni da krše norme i pravila novinarske, ali i moralne etike, koja može utjecati na ljudske živote. Novinari često svoje ponašanje pravdaju interesom javnosti, pri čemu zanemaruju da pravo javnosti na informaciju ne može biti iznad prava na zaštitu privatnosti pojedinaca. Osnova za istraživački proces treba biti objektivnost i nepristrasnost novinara, a polazna osnova treba im biti javni interes. Metode i tehnike dolaska do podataka i informacija trebaju biti legalne, ne smiju izlaziti iz okvira zakonitosti deontologije, a novinarski pristup mora biti zasnovan na snazi argumenata. Veliki dio medijskog prostora, s posebnim akcentom na web-portale zauzimaju senzacionalistički sadržaji, koji se zasnivaju na rodno zasnovanom nasilju ili mogu izazvati rodno zasnovano nasilje. Takvi sadržaji često su praćeni eksplicitnim fotografijama žena i senzacionalističkim naslovima.

S obzirom na to da su web-sajtovi i društvene mreže osnovni izvor informisanja mladih generacija, ali i onih koji su se nekada informisali putem

štampe i televizije, novinari, ali i urednici trebali bi znati da sadržajima koje objavljuju konstruišu javno mnijenje. Samim tim, kao i svi ostali sadržaji, tako i oni o rodno zasnovanom nasilju nad ženama, trebaju biti objektivni, istiniti i tačni. „Objektivnost u novinarstvu je smisao i cilj novinarskog morala i polazišna tačka svih etičkih kodeksa novinarske profesije. Temelji se na težnji da se stvarnost interpretira onakvom kakva ona jeste, kakvom je čine činjenice koje se mogu provjeriti“ (Tucaković, 2004:233). Kao takva izvodi se iz najviše spoznajne vrijednosti, odnosno iz istine. „Objektivnost je donja granica istinitosti, pa je ujedno i granica koju novinar nikad ne smije pomicati naniže, jer tada prestaje biti novinar i postaje indoktrinator, demagog, širitelj obmana itd“ (Sapunar, 1995:74). Vijest je ili istinita, ili nije vijest. Ona nije jednoznačna i teško ju je odrediti. Svaka osoba ima svoju verziju istine, a na novinaru je da te istine interpretira što je bolje moguće. „Novinar je obavezan iznositi istinitu, uravnoteženu i provjerenu informaciju“ (Kodeks časti BH novinara). Bez obzira da li je riječ o urednicima, novinarima ili vlasnicima medija, važno je da shvate da se novinarstvo zasniva na istinitom prenosu informacija. Labaš i Grmuša navode da su „istina i istinitost u informaciji preduvjet povjerenja na kojem se zasniva odnos komunikator – medij – recipijent. Istinitost i objektivnost neosporno čine temelj medijske vjerodostojnosti. Riječ je o procesu stvaranja povjerenja čija gradnja traje dugo, a koje može u trenu nestati“ (Grmuša i Labaš, 2012: 87). Izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju obuhvaćeno je različitim kodeksima, preporukama, literaturom i sl. Nažalost, rijetke od njih se u praksi primjenjuju.

Između ostalog, novinarima/kama i urednicama/ima se preporučuje rodno osjetljivo izvještavanje, koje izbjegava upotrebu stereotipa u prikazvanju žena i muškaraca; izbjegavanje senzacionalizma i bombastičnih naslova koji potenciraju brutalne detalje u izvještavanju o nasilju nad ženama; i posvećivanje više pažnje istraživačkim tekstovima koji će ponuditi širu sliku o nasilju nad ženama, uzrocima i posljedicama ovog problema. Konačno, mediji se moraju aktivnije uključiti i u prevenciju nasilja nad ženama, i moraju stalno razmišljati o efektima onoga što objavljuju kada je u pitanju ova vrsta nasilja (Dekić, 2017:13).

ISTRAŽIVANJA

Postoje mnoge preporuke i rezolucije međunarodnih organizacija o predstavljanju žena u medijima. Neke od njih koje navodi Vijeće Evrope je:

Preporuka Rec/2002/5 Odbora ministara državama članicama o zaštiti žena od nasilja, a vezanim uz medije, navodi da bi države članice trebale:

- *potaknuti medije da promoviraju sliku žene i muškarca neopterećenu stereotipima, a koja se temelji na poštovanju ljudske osobe i ljudskog dostojanstva;*
- *da izbjegavaju programe koji povezuju nasilje sa seksom;*
- *koliko god je to moguće, te bi kriterije trebalo uzeti u obzir i u području novih informacijskih tehnologija (Priručnik sa smjernicama za medijsko izvještavanje o nasilju u obitelji, 2018:10).*

Nadležno tijelo za djelovanje online medija u Bosni i Hercegovini je Vijeće za štampu.

Članom 3. Kodeksa za štampu i online medije BiH podrazumijeva se da će:

- *Novinari u svakom trenutku biti svjesni opasnosti koja se javlja kada mediji govorom mržnje podstiču diskriminaciju i netoleranciju,*
- *Imajući u vidu takvu opasnost, novinari će dati sve od sebe kako ne bi huškali i/ili podsticali mržnju i/ili nejednakost na osnovu etničke pripadnosti, nacionalnosti, rase, religije, pola, seksualne orijentacije, fizičke onesposobljenosti ili mentalnog stanja,*
- *Novinari neće ni pod kakvim okolnostima podsticati krivična djela ili nasilje (Kodeks za štampu i online medije BiH).*

Osim Kodeksa za štampu, Vijeće za štampu 2006. godine izdalo je i preporuke za medije o tretiranju rodni sadržaja i upotrebi rodno osjetljivog jezika u medijima Bosne i Hercegovine, koje sadrže devet tačaka od kojih izdajavamo:

1. *prikazivanje pozitivnih primjera nediskriminacije i poštivanja ljudskih prava u javnoj i privatnoj sferi života,*
2. *prikazivanje svih osoba na ravnopravan i nestereotipan način, s punim poštivanjem njihove osobnosti i ljudskog dostojanstva,*
3. *eliminiranje seksizma, rodofobije, homofobije, bifobije, transfobije i drugih predrasuda i stereotipa u medijskom jeziku,*

4. *podizanje svijesti javnosti o problemu seksualnog nasilja, incesta, porodičnog nasilja, ekonomskog nasilja, trgovine ljudskim bićima i posljedicama toga nasilja na žrtve i društvo u cjelini,*
5. *podizanje svijesti javnosti o prisutnosti različitih oblika nasilja na osnovu spola, roda i seksualne orijentacije, te pogubnoga uticaja toga nasilja na žrtve* (Preporuke za medije o tretiranju rodnih sadržaja i upotrebi rodno osjetljivog jezika u medijima Bosne i Hercegovine, 2006).

Na osnovu navedenog evidentno je da su medijski propisi, smjernice i preporuke jasno naznačene, međutim, njihova primjena u kontekstu rodno zasnovanog nasilja nad ženama i senzacionalističkih vijesti nije u potpunosti primjenjiva u praksi.

2. Empirijski aspekt istraživanja

Empirijski aspekt istraživanja podrazumijevao je analizu sadržaja sa online medija/web-sajtova Bljesak.info i Buka.com u periodu od 1. do 15. januara 2021. godine. Ukupno je analizirano 13 članka, i to 8 na portalu Bljesak.info i 5 na portalu Buka.com. Analiza navedenih web-portala fokusirana je na četiri mjerne jedinice i to: autor članka, naslov, fotografiju i jezičko izražavanje. Osim analize sadržaja urađena je online anketa o rodno zasnovanom nasilju, te intervju sa Maidom Bešo, direktoricom Centra za psihološku podršku „Sensus“ u Mostaru.

2.1. Analiza web-sajtova Buka.com i Bljesak.info o izvještavaju o rodno zasnovanom nasilju nad ženama

Analizirani članci na portalu Bljesak.info su:

- Prijetnje novinarki: Nije samo Milanoviću BiH usr*** država“,
- „Slavni dizajner optužen za seksualne napade i zlostavljanje.“,
- „Trudnu maloljetnicu iz Mostara tjerao da prosi i tukao ju; majka plaćena za prisilan brak“,
- „Umjesto psa na uzici šetala partnera“,
- „Gledam za frenda’: Celzijus se s kuglicom igrala ispred bora, pa joj nešto ispalo“,

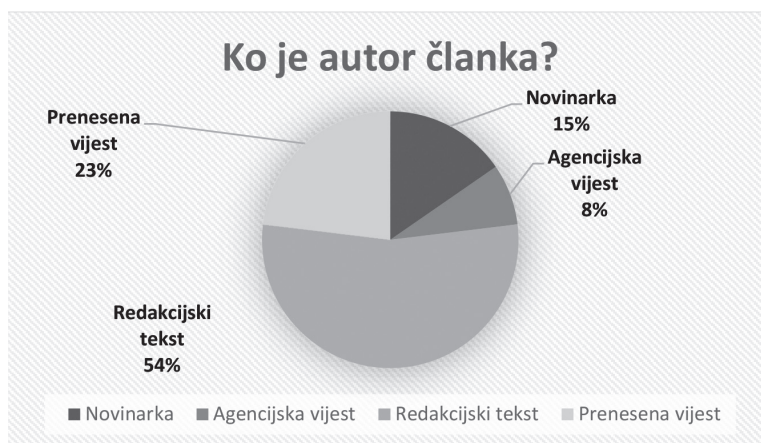
ISTRAŽIVANJA

- “Hercegovka u badiću pozirala na snijegu, ‘otopit ćeš snijeg oko sebe”,
- „Naslovnica Voguea s Kamalom Harris izazvala burne reakcije“,
- „Jadranka Miličević za Bljesak.info: Žene u medijima samo u crnoj kronici ili show bussinesu“.

Analizirani članci na portalu Buka.com su:

- „Dr Ivanka Marković za BUKU: Jednom započeto nasilje nikada neće prestati. Ono samo mijenja oblike i intenzitet“,
- „Amerika i smrtna kazna: Liza Montgomeri - da li životne okolnosti mogu da stvore ubicu“,
- Srpkinja zarobljena u Bosni s djecom: Tuče me i prijeti smrću,
- “Malčanskom berberinu” doživotna robija,
- Oglasila se djevojčica iz Niša koju je oteo “malčanski berberin”.

Prvi od analiziranih parametara bio je definiranje autora članka. Na osnovu analize utvrđeno je da je od 13 analiziranih sadržaja za 54% odnosno 7 članaka potpisan redakcijski portal i to 5 na portalu Bljesak.info i 2 na portalu Buka.com. Samo 15%, odnosno dva članka, imaju potpise autorica, odnosno novinarki i to po jedan članak na oba portala. Oba članka s potpisom novinarki u suštini su intervjui. Tri članka odnosno 23% od analiziranih sadržaja su preneseni s drugih portala i to dva na portalu Buka.com i jedna na portalu Bljesak.info, dok je jedan članak, također, na portalu Bljesak.info preuzet s novinske agencije HINA.

Jedna od mjernih jedinica prilikom analize bila je naslov. Od 13 analiziranih članaka, svaki naslov je u direktnoj relaciji s tematikom o kojoj se govori u tekstu. Osim što su u direktnoj relaciji s tematikom, neki od naslova sadrže senzacionalističke elemente. Senzacionalizam podrazumijeva naslove, kao i same tekstove u kojima nasilje nad ženama služi kao mamac za ciljnu javnost odnosno publiku. Senzacionalistički naslovi i tekstovi uglavnom se zasnivaju na zanimljivom odabiru termina kojima se pokušava privući pažnja javnosti, pri čemu se novinari često služe i neprovjerenim informacijama ili pretpostavkama.

Četiri naslova na oba portala nemaju senzacionalističke elemente i to 2 na portalu Bljesak.info i 2 na portalu Buka.com. Naslovi na portalu bljesak info su „Naslovnica Voguea s Kamalom Harris izazvala burne reakcije“ i „Jadranka Miličević za Bljesak.info: Žene u medijima samo u crnoj kronici ili show bussinesu“, dok su naslovi na portalu Buka.info „Dr Ivanka Marković za BUKU: Jednom započeto nasilje nikada neće prestati. Ono samo mijenja oblike i intenzitet“ i „Amerika i smrtna kazna: Liza Montgomeri - da li životne okolnosti mogu da stvore ubicu“.

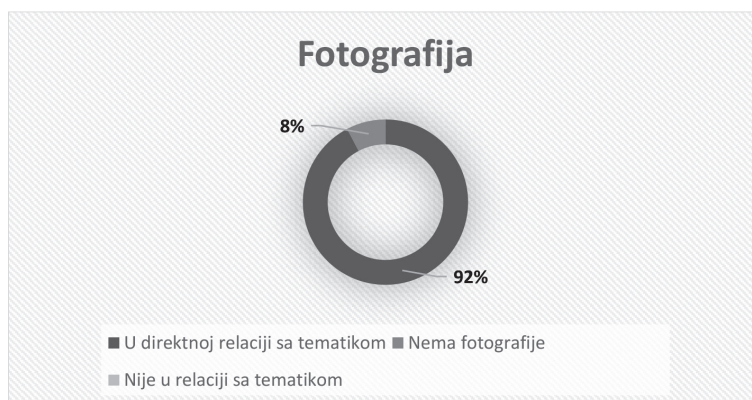

Sljedeća mjerna jedinica na osnovu koje je rađena analiza jeste fotografija. Od 13 analiziranih članaka njih 12 sadrži fotografije koje su u direktnoj relaciji s tematikom odnosno 92%. Od toga je 7 članaka na portalu Bljesak.info i 5 na portalu Buka.com. Samo jedan članak na portalu Bljesak.info nema fotografiju i to vijest „Umjesto psa na uzici prošetala partnera“. Od 13 analiziranih članaka, 7

ISTRAŽIVANJA

članka sadrže po jednu fotografiju (4 na Bljesak.info i 3 Buka.com). Također, na portalu Bljesak.info jedan članak popraćen je sa 11, a jedan sa 7 fotografija, a koje su poveznice sa društvenom mrežom Instagram. Na portalu Buka.com jedan članak popraćen je sa tri fotografije i jedan sa dvije. Nažalost, bh. mediji sve više pribjegavaju objavljivanju senzacionalističkih fotografija u svrhu prikupljanja klikova. Prilikom analize sadržaja utvrđeno je da su na navedenim portalima objavljene 4 senzacionalističke fotografije koje mogu poticati na predrasude, diskriminaciju, ali i poticati na nasilje. Na portalu Bljesak.info objavljena su dva članka u kojima se direktno ne promovise nasilje, ali mogu poticati na rodno zasnovano nasilje, a popraćene su i seksističkim fotografijama žena, koje mogu izazvati predrasude, diskriminaciju i nasilje: „Gledam za frenda’: Celzijus se s kuglicom igrala ispred bora, pa joj nešto ispalo” i “Hercegovka u badiću pozirala na snijegu, ‘otopit ćeš snijeg oko sebe”.

Na portalu Buka.com od pet analiziranih članaka, čak tri sadrže senzacionalističke fotografije sa maloljenticima koje su žrtve nasilja. Članci su objavljeni pod naslovima: „Amerika i smrtna kazna: Liza Montgomeri - da li životne okolnosti mogu da stvore ubicu”, “Malčanskom berberinu’ doživotna robija” i Oglasila se djevojčica iz Niša koju je oteo ‘malčanski berberin’”. Objavljivanjem fotografija maloljetnika, direktno je prekršen Član 11. Kodeksa za štampu i online medije BiH, u kojem se, između ostalog, navodi da „novinari ne smiju intervjuisati niti fotografisati djecu mlađu od 18 godina, s pitanjima koja se odnose na porodicu djeteta, bez prisustva roditelja ili bez dozvole roditelja ili staratelja“.

Još jedna od mjernih jedinica za analizu članaka bila je jezički izražaj. Senzacionalističko izražavanje zasniva se na odabiru termina kojima se pokušava privući pažnja javnosti pri čemu, kako smo kazali, novinari često koriste i nagađanja, neprovjerene informacije, pretpostavke i iskrivljene činjenice. Od 13 analiziranih članaka, njih 9 ili 69% direktno se odnose na nasilje, dok se 4 članka ili 31% ne odnose direktno na nasilje, međutim, načinom izvještavanja mogu poticati nasilje. Od 9 članaka koji se direktno odnose na nasilje, 4 su objavljena na portalu Bljesak.info, i to su:

- „Prijetnje novinarki: Nije samo Milanoviću BiH usr*** država“,
- „Slavni dizajner optužen za seksualne napade i zlostavljanje.“,
- „Trudnu maloljetnicu iz Mostara tjerao da prosi i tukao ju; majka plaćena za prisilan brak“,
- „Jadranka Miličević za Bljesak.info: Žene u medijima samo u crnoj kronici ili show bussinesu“.

Prva tri navedena članka osim što izvještavaju o nasilju, načinom prezentacije mogu poticati na nasilje, predrasude i diskriminaciju. Intervju, u kojem Jadranka Miličević govori o nasilju nad ženama, koje je u porastu u periodu pandemije, autorica teksta načinom izvještavanja ne potiče na nasilje, nego je cilj podizanje svijesti o rodno zasnovanom nasilju. Četiri članka koja se direktno ne odnose na medije, objavljeni su na portalu Bljesak.info, ali mogu poticati na predrasude, nasilje i diskriminaciju. U članku „Naslovnica Voguea s Kamalom Harris izazvala burne reakcije“, a u kojem je navedeno da je na fotografijama časopisa Vougea, potpredsjednici SAD posvijetljena boja kože može se zaključiti da navedeni tekst može izazvati predrasude i diskriminaciju. Slično je i sa tekstom pod naslovom „Umjesto psa na uzici šetala partnera“. U člancima „Gledam za frenda’: Celzijus se s kuglicom igrala ispred bora, pa joj nešto ispalo” i “Hercegovka u badiću pozirala na snijegu, ‘otopit ćeš snijeg oko sebe”, dvije žene predstavljene su isključivo zbog isticanja tijela. Sam način prezentiranja njihovih fotografija i komentara može poticati na predrasude.

Na portalu Buka.com svih 5 analiziranih članaka odnosi se na nasilje nad ženama:

- „Dr Ivanka Marković za BUKU: Jednom započeto nasilje nikada neće prestati. Ono samo mijenja oblike i intenzitet“,

ISTRAŽIVANJA

- „Amerika i smrtna kazna: Liza Montgomeri - da li životne okolnosti mogu da stvore ubicu“,
- Srpkinja zarobljena u Bosni s djecom: Tuče me i prijete smrću,
- “Malčanskom berberinu” doživotna robija,
- Oglasila se djevojčica iz Niša koju je oteo “malčanski berberin”.

Iako govore o nasilju nad ženama, prva dva članka napisana su jezikom koji ne potiče na nasilje, bez senzacionalističke terminologije. Međutim, ostala 3 članka osim naslova i samim sadržajem mogu poticati na nasilje. U članku „‘Malčanskom berberinu’ doživotna robija“ koriste se termini kao što su „zvjersko zlostavljanje“, „doživotna robija“. Članak „Srpkinja zarobljena u Bosni s djecom: Tuče me i prijete smrću“ napisan je u vidu izvještaja, u kojem se koriste termini kao što su „nasilnik“ i „ubistvo“. Članak je napisan u vidu ispovijesti o nasilju koje proživljava s bračnim partnerom. U tekstu se, također, navode i imena maloljetne djece, čime je prekršen Član 11. Kodeksa za štampu i online medije BiH, u kojem se između ostalog navodi „U tretiranju djece i maloljetnika novinari su dužni krajnje obazrivo postupati, poštujući dobre običaje i Konvenciju o pravima djeteta, polazeći od interesa djeteta:

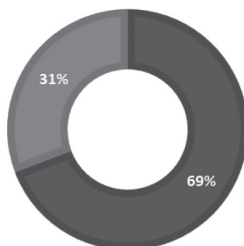
- Novinari su dužni zaštititi identitet djeteta u postupcima u kojima je inače isključena javnost,
- Novinari ne smiju identifikovati djecu mlađu od 18 godina u slučajevima kada su žrtve krivičnih djela,
- Novinari ne smiju ni pod kakvim okolnostima identifikovati djecu mlađu od 18 godina koja su umiješana u kriminalne slučajeve kao svjedoci, žrtve ili optuženi.“

Kada je riječ o portalu Buka.com, u jednom od objavljenih članaka koji se odnosi na nasilje „Oglasila se djevojčica iz Niša koju je oteo ‘malčanski berberin’“ ne navode se ime i prezime zlostavljane djevojčice, kao ni inicijali čime je ispoštovan već navedeni član 11. Kodeksa za štampu i online medije, čije tri alineje podrazumijevaju da su novinari dužni zaštititi identite djece mlađe od 18 godina. Međutim, objavom fotografije žrtve nasilja u navedenom članku jasno je otkriven identitet djevojčice, čime je prekršena alinija 4. navedenog člana, tj.

da novinari ne smiju fotografisati djecu mlađu od 18 godina.

JEZIČKI IZRAŽAJ

■ Direktno se odnosi na nasilje   ■ Direktno se ne odnosi na nasilje

2.2. Analiza ankete

Jedan od zadataka istraživanja bio je ispitati stav javnog mnijenje o medijskom izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju nad ženama. Da bismo došli do valjanih rezultata, koristili smo anketu kao tehniku ispitivanja. Na anketu pod nazivom „Medijsko izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju“ odgovorilo je 305 ispitanika, a sprovedena je od 13. do 31. januara 2021. godine. Anketa je sadržavala sljedeća pitanja:

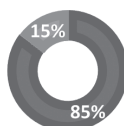
1. Da li čitate izvještaje o rodno zasnovanom nasilju nad ženama putem web-portala?
2. Prema Vašem mišljenju, da li web-portali senzacionaliziraju izvještaje o rodno zasnovanom nasilju?
3. Prilikom čitanja izvještaja o rodno zasnovanom nasilju, da li obraćate pažnju na fotografiju kao popratni dio članaka?
4. Prilikom čitanja člana o rodno zasnovanom nasilju, da li obraćate pažnju na izvor informacije ili autora članka?
5. Koliko objavljeni naslovi na web-portalima utječu na Vašu percepciju o rodno zasnovanom nasilju?

ISTRAŽIVANJA

Na pitanje “Da li čitate izvještaje o rodno zasnovanom nasilju nad ženama putem web-portala?” čak 85% ispitanika odgovorilo je potvrdno i 15% njih kazalo je da ne čita.

DA LI ČITATE IZVJEŠTAJE O RODNO ZASNOVANOM NASILJU PUTEM WEB PORTALA?

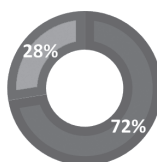
■ Da ■ Ne

Na pitanje „Prema Vašem mišljenju, da li web portali senzacionaliziraju izvještaje o rodno zasnovanom nasilju?“, 72% ispitanika odgovorilo je potvrdno i 28% ispitanika negativno.

PREMA VAŠEM MIŠLJENJU DA LI WEB PORTALI SENZACIONALIZIRAJU IZVJEŠTAJE O RODNO ZASNOVANOM NASILJU?

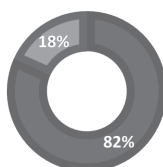
■ Da ■ Ne

Na pitanje „Prilikom čitanja izvještaja o rodno zasnovanom nasilju, da li obraćate pažnju na fotografiju kao popratni dio članka?“, 82% ispitanika odgovorilo je potvrdno, a 18% negativno.

**PRILIKOM ČITANJA IZVJEŠTAJA O RODNO
ZASNOVANOM NASILJU DA LI OBRAĆATE
PAŽNJU NA FOTOGRAFIJU KAO POPRATNI
DIO ČLANAKA?**

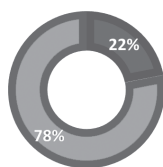
■ Da ■ Ne

Jedno od postavljenih pitanja u anketi glasilo je „Prilikom čitanja članka o rodno zasnovanom nasilju da li obraćate pažnju na izvor informacije ili autora članka?“. Čak 78% ispitanika odgovorilo je da ne obraća pažnju na izvor informacije ili autora članka, dok to radi samo 22% ispitanika.

**PRILIKOM ČITANJA ČLANA O RODNO
ZASNOVANOM NASILJU DA LI OBRAĆATE
PAŽNJU NA IZVOR INFORMACIJE ILI AUTORA
ČLANKA?**

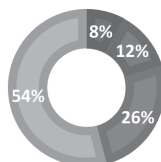
■ Da ■ Ne

Na pitanje „Koliko objavljeni naslovi na web-portalima utječu na Vašu percepciju o rodno zasnovanom nasilju?“, čak 54% ispitanika odgovorilo je da samo čita naslove, 26% da naslovi utječu na percepciju o rodno zasnovanom nasilju, a 12% ispitanika odgovorilo je da je to malo. Samo 8% ispitanika odgovorilo je da naslovi nikako ne utječu na njihovu percepciju o rodno zasnovanom nasilju.

KOLIKO OBJAVLJENI NASLOVI NA WEB PORTALIMA UTJEČU NA VAŠU PERCEPCIJU O RODNO ZASNOVANOM NASILJU?

■ Nikako ■ Malo ■ Mnogo ■ Samo čitam naslove

3. Komparativna analiza istraživanja

S obzirom na to da je u radu akcenat stavljen na značaj kvalitetnog medijskog izvještavanja o rodno zasnovanom nasilju, osim analize medijskih sadržaja koristili smo se tehnikama istraživanja, anketom i intervjuom.

Jedan od načina privlačenja pažnje javnosti jeste isticanje naslova sa senzacionalističkim elementima. Analizom je utvrđeno da čak devet članaka sadrži senzacionalističke elemente. Koliko navedeni segment članka može utjecati na percepciju javnosti govore i rezultati ankete, u kojoj je **čak 54% ispitanika odgovorilo je da samo čita naslove. Slično je navela i Maida Bešo, direktorica Centra za psihološku podršku „Sensus“ Mostar, koja je kazala da** „Predstavljanje rodno zasnovanog nasilja u medijima je jedno od prvih pitanja kojim su se bavili feministički pokreti širom svijeta. Od samih početaka se upozoravalo na posljedice i opasnosti senzacionalističkog izvještavanja o nasilju. Zbog ovoga senzacionalistički elementi u medijskom izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju mogu inicirati predrasude i diskriminaciju. Međutim, rodno zasnovano nasilje je sistemski problem i da bi se svjesnost društva o ovom problemu povećala, neophodno je adekvatno pristupanje izvještavanju o ovom problemu kao i razumijevanje uloge medija u njemu“.

Rezultati ankete potvrđuju da javnost obraća pažnju na fotografiju kao popratni segment članka, što može implicirati činjenicu da ista ostavlja utisak na čitaoce članka. Analiza medijskih sadržaja pokazala je da se na portalima

objavom fotografije krše načela Kodeksa za štampu BiH, kao i da plasiraju senzacionalističke naslove koji mogu izazvati predrasude i diskriminaciju. Maida Bešo, navodi da „Predstavljanje žena u medijima zasnovano na seksističkoj ideologiji vidljivo je prije svega u industriji zabave. Dakle, sadržaji u medijima prožeti su patrijarhalnim vrijednostima stavljajući žene u podređeni položaj, predstavljajući ih kao „sporedne likove“. Takav pristup dovodi do općeg dojma žena kao manje vrijednih i manje značajnih članica društva. Ovakav pristup je posebno vidljiv na društvenim mrežama koje su prožete seksističkim govorom mržnje.“

Rezultati ankete kao i analiza sadržaja potvrđuju da web-portali senzacionaliziraju izvještaje o rodno zasnovanom nasilju. Maida Bešo smatra da „Senzacionalistički naslovi o rodno zasnovanom nasilju oslanjaju se na to da provociraju čitaoca izvještavajući o njemu na način koji izaziva šok ili gađenje. Ovakve naslovnice naglašavaju izoliranost takvih slučajeva, ostavljajući dojam da se radi o ‘neobičnom jedinstvenom događaju’ a ne sistemskom problemu“.

Također, analizom sadržaja utvrđeno je da novinari, prilikom objave sadržaja, koriste jezik kojim mogu izazvati nasilje, predrasude ili stereotipe, a krše i kodeksom propisana načela.

Zaključak

Bosanskohercegovački portali Buka.com i Bljesak.info u svojim sadržajima u kojima izvještavaju o nasilju u značajnoj mjeri koriste senzacionalističke elemente, a u cilju privlačenja pažnje javnosti. Metodom deskripcije utvrđeno je da se člancima plasiranim u navedenim medijima krše i etički kodeksi propisani aktima Vijeća za štampu, kao što su navođenje imena maloljetne djece, fotografija i sl. Osim evidentiranog senzacionalističkog jezika, naslovni blok i fotografije elementi su članaka kojima se privlači pažnja javnosti. Analizom plasiranih sadržaja došli smo do rezultata koji pokazuju da navedeni mediji, bez obzira što izvještavaju o temi koja je izuzetno osjetljiva, aludiraju isključivo na prikupljanje klikova, a ne na objektivno izvještavanje kojim će podići svijest javnosti da je nasilje nad ženama društveno negativna pojava.

Analizom medijskih sadržaja na portalima Bljesak.info i Buka.com, potvrđena je hipoteza da bosanskohercegovački portali prilikom izvještavanja o

rodno zasnovanom nasilju nad ženama koriste senzacionalističkim elementima koji mogu inicirati daljnje nasilje, predrasude i diskriminaciju. Rezultati dobiveni istraživanjem ukazuju da su sadržaji o rodno zasnovanom nasilju i sadržaji koji potiču predrasude ili nasilje uglavnom nepotpisani. Pri tom su i naslovi i sami tekstovi pisani jezikom koji negativno može utjecati na svijest javnosti, te popraćeni senzacionalističkim fotografijama. Analiza medijskih sadržaja na navedenim portalima potvrdila je i krešanja Kodeksa za štampu BiH, a koji se odnosi na objavljivanje fotografija maloljetnih lica, kao i njihovih ličnih podataka.

Na osnovu rezultata jasno je da u medijskom izvještavanju glavnu ulogu podjednako imaju i novinari i urednici, i to u samom pristupu da rodno zasnovano nasilje nad ženama predstavljaju kao društveni problem, a ne kao senzacionalizam. Važno je da mediji ne izvještavaju senzacionalistički o nasilju, ne uljepšavaju u izvještajima (ako se radi o silovanju, onda treba i koristiti tu riječ), te govoriti jasno o tome da žena koja je preživjela nasilje nije imala izbor.

MEDIA REPORTING OF BOSNIA AND HERZEGOVINA WEB PORTALS ON GENDER-BASED VIOLENCE AGAINST WOMEN

SUMMARY

In the context of gender-based violence against women, its spread and the factors that cause it, it is impossible not to talk about the influence of the mass media as a creator of public opinion. Although they should be promoters of positive social events that include raising awareness of gender stereotypes, discrimination and gender-based violence, there is a ubiquitous presentation of women as a sexual object in the BiH media, which in no way contributes to reducing violence. Online media have become the most frequently used communication channels for propagating various goals and influences on public opinion, and even in presenting sexist content, accompanied by explicit photographs that often call for gender-based violence.

The paper is based on the hypothesis that Bosnian portals use sensationalist elements that can initiate further violence, prejudice and discrimination when

reporting on gender-based violence against women. The aim of this paper is to investigate and analyze to what extent and in what way Bosnian web portals, Bljesak.info and Buka.com report on gender-based. The paper consists of an overview of theoretical analysis that includes the media and gender-based violence against women, and an empirical aspect that includes the presentation and analysis of media content on the portals Bljesak.info and Buka.com, as well as the analysis of the survey. The results of the research show that the portals Bljesak.info and Buka.com use sensationalist language when reporting on gender-based violence against women.

Literatura

- Aleksić, J. i Đorgović, J. (2011). *Priručnik za medijsko izveštavanje o nasilju u porodici i nasilju nad ženama*. Beograd: Ministarstvo rada i socijalne politike.
- Bašić, A. (2007). *Rodne uloge i stereotipi*. Banja Luka: Helsinški parlament građana Banja Luka. Banja Luka. Udruženje žene Banja Luka.
- Dekić, S. (2017). *Priručnik za izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju*. UN Women.
- Grmuša, T. i Labaš, D. (2012). *Istinitost i objektivnost u informaciji i društveno štetne komunikacijske forme*. *Kroatologija*, 2(2), 87-122.
- Jukić Mujkić, E. *Istraživanje o medijskom izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju nad ženama u Bosni i Hercegovini*. (2016). UN Women.
- Petrić N. (2019). *Rodno zasnovano nasilje u Rodna ravnopravnost: Teorija, pravo, politike*. (str. 171-187). Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar. Univerzitet u Sarajevu - Pravni fakultet.
- Priručnik sa smjernicama za medijsko izvještavanje o nasilju u obitelji*. (2018). Zagreb: Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku.
- Radović, N. i Jarić, V. (2010). *Rečnik rodne ravnopravnosti*. Beograd: za izdavača Hana Čopić.
- Sapunar M. (1995). *Uvod u znanost o novinarstvu*. Zagreb: Epoha.
- Tucaković Š. (2004). *Leksikon mas-medija*. Sarajevo: Prosperitet.
- Vijeće za štampu Bosne i Hercegovine (1999). *Kodeks za štampu i online medije u BiH*. Posjećeno: 18. 01. 2021. URL: https://www.vzs.ba/index.php?option=com_content&view=article&id=218&Itemid=9